

Sidosyksikkösääntely lisää kilpailua ja tehostaa julkisten varojen käyttöä

Hallituksen esitys uudeksi hankintalaki (HE 108/2016 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Lailla säädettäisiin jopa 35 miljardin euron vuotuisesta julkisten varojen käytöstä. Yksi uudistuksista koskee hankintoja ns. sidosyksiköiltä. Esityksen mukaan hankintayksikkö saisi tehdä ostoja ilman kilpailuttamista sidosyksiköltään, jota se valvoo kuin omia toimipaikkojaan. Lisäedellytyksenä olisi, että sidosyksikkö harjoittaa enintään 5 %:n ja enintään 500.000 €:n osuuden vuosittaisesta liiketoiminnastaan muiden tahojen kuin niiden hankintayksiköiden kanssa, joiden määräysvallassa se on. Markkinapuute-tilanteisiin on väljempi, 10 % säännös.

Sovitusta kompromissista pidettävä kiinni

Esitys on hallituspuolueiden neuvottelujen jälkeen hyväksymä kompromissitulos. Suomen Yrittäjät ja Elinkeinoelämän keskusliitto EK puolustavat hallituksen esitystä. Katsomme, että lähtökohtana on oltava kaikkien hankintojen avoin kilpailutus. Kaikkien poikkeusten tulee perustua painaviin syihin. Sidosyksikkösääntelyllä on merkittävää vaikutusta kilpailun toimivuuteen kotimarkkinoilla.

Kilpailuneutraliteettiongelmia syntyy aina kun sidosyksikkö myy yksinoikeudella ilman kilpailuttamista omistajalleen, ja samalla myös avoimille markkinoille. Sidosyksikkö saa tällöin kilpailijoihinsa nähden epäreilun, verovarolla kustannetun kilpailuedun mm. volyymin kautta. Siksi mahdollisuus kilpailuttamisvelvollisuudesta poikkeamiseen sidosyksikkösuhteen perusteella tulee kytkeä tiukkoihin rajoituksiin.

Kuntayhtiöt ovat monilla sektoreilla suuria toimijoita. Niiden liikevaihto voi olla kymmeniä, jopa satoja miljoonia euroja. Tällöin matalatkin prosenttiperusteiset rajat tarkoittaisivat hyvin huomattavaa toimintaa kilpailluilla markkinoilla läpi toimialojen. Tämä syö markkinoita etenkin pk-yrityksiltä. Siksi tarvitaan myös euromääräinen raja. Nyt esitettyjä rajoja ei voi pitää Suomen oloissa matalina, eikä niitä tule nostaa ehdotetusta. Suomi poikkeaa muista valtioista siten, että meillä julkinen sektori toimii poikkeuksellisen merkittävästi markkinoilla. Tämä on osaltaan seurausta kuntien yleisestä toimialasta, jollaista esimerkiksi Ruotsissa ei ole. Kansallinen etu vaatii hankintalakiin direktiiviä tiukempia rajoja.

Omistajaohjaus päättää ulosmyynnistä, ei hankintalaki

Sidosyksikkösääntelyssä asetetut rajoitukset eivät estä julkisten yhtiöiden markkinoilla toimimista haluamassaan laajuudessa. Niiden tehtävän on taata sama kilpailuasetelma kaiken muotoisille toimijoille. Jos julkinen sektori päättää vapauttaa sidosyksikkönsä myymään merkittävästi markkinoille, se läpikäy saman kilpailun omistajalleen myyntiin kuin muutkin yritykset.

Päätösvalta markkinoille menoon on hankintalain rajoista riippumatta aina julkisessa yhtiössä ja tämän omistajaohjauksessa. Viisasta omistajaohjausta on keskittyyä palvelun laatuun, tehokkuuteen ja saatavuuteen, ei kilpailuttamisen välttämiseen.

Toimialakohtaiset ongelmat tulee selvittää alan erityislainsäädännössä

Jos halu pitää sidosyksikköasemasta kiinni aiheuttaisi jollakin sektorilla sen erityispiirteistä johtuvia haasteita, ne tulisi ratkaista kyseistä toimialaa koskevassa erityislainsäädännössä. Hankintalakiesityksen kahden ja viiden vuoden siirtymäaika antaa tähän hyvin aikaa. Yleislakiin kuten hankintalakiin puhkottavat poikkeukset rapauttavat yleislakia, ja lisäävät paineita tehdä poikkeuksia taas uusiin toimialoihin. Yleisten oikeusperiaatteiden mukaan ristiriitatilanteessa erillislaki ohittaa yleislain. Jo siksi erillislaki on oikeampi paikka mahdollisesti tarvittaville muutoksille.

Tilanteisiin, joissa esitetyt sidosyksikkösäännöt estäisivät kansalaisia tai yrityksiä saamasta niiden tarvitsemia palveluja julkiselta tuottajalta, on hankintalakiesityksessä jo olemassa oma sidosyksikkösääntö 10 %. Markkinapuutetilanteet eivät siten anna aihetta muuttaa esitettyjä säännöksiä.

Tällainen voisi tulla kyseeseen esimerkiksi julkisyhtiön tarjotessa ainoana markkinoilla myös yritysten käyttämiä tutkimuspalveluita.

Helsingissä 2. päivänä marraskuuta 2016

Mikael Pentikäinen
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Jyri Häkämies
toimitusjohtaja
Elinkeinoelämän Keskusliitto